

Cultura i gestió cultural: deu notes

Àngel Castiñeira

Director del Departament de Ciències Socials. ESADE

---

1. ÉS FREQUÈNT CONFONDRE CULTURA amb educació i educació amb ensenyament o escolarització. Són, inevitablement, formes reduccionistes d'identificar processos diferents però complementaris que en la pràctica es reforcen mútuament. La cultura no és una tasca només d'educadors i l'educació no és només una tasca de mestres o «ensenyants».

2. La cultura tal i com avui l'entendem (especialment la de masses) va estretament unida, primer, a la generalització de la instrucció pública; segon, als processos de democratització; i, tercer, a la gran tasca de reproducció i difusió realitzada pels mitjans de comunicació de masses (tant els gràfics com els audiovisuals). Sense instrucció bàsica massiva, sense la creació de grans infraestructures (escoles, biblioteques, museus, teatres, etc.) i sense accés fàcil, barat i generalitzat als productes culturals en fóra impensable el seu consum i el gaudi.

3. La universalització de l'educació a Occident ha permès a molta més gent esdevenir creador o productor cultural i ha posat per primera vegada a l'abast de milions de ciutadans (a través de la seva distribució i difusió) una bona part del patrimoni cultural de la humanitat.

4. L'accés o la divulgació massiva del patrimoni cultural afavoreix la possibilitat de *a)* l'activitat formativa i informativa; *b)* una nova forma d'activitat del lleure i l'entreteniment; *c)* una participació activa com a nous creadors; *d)* la construcció de la nostra opinió i judici, i *e)* la

socialització en un mateix espai simbòlic lingüístic, cultural i axiològic.

5. Malgrat la decisiva aportació del sector públic durant el darrer segle, ni la cultura, ni l'educació ni l'ensenyament són monopoli exclusiu d'aquest sector. Tampoc a Catalunya. Més encara, l'alt grau de desenvolupament econòmic i social europeu ens permet avui diferenciar entre la naturalesa pública d'un servei (per exemple, l'educació) i la seva possible gestió privada. El sector públic, diem, ha de garantir als ciutadans l'accés universal i de qualitat a un servei que considerem bàsic, però no és imprescindible ni sempre recomanable que el gestioni i l'executi ell. Quan el sector públic confon garantia, gestió i execució d'un servei tendeix a patrimonialitzar-lo, a considerar que aquest és una competència exclusiva seva.

6. Malgrat la decisiva aportació dels mitjans de comunicació de masses en la funció de reproducció i difusió dels productes culturals, sovint aquests mateixos mitjans han afavorit la confusió entre el consum de comunicació i la comunicació del consum. Això ha donat peu a quatre tipus de perills fonamentals: *a)* el perill de manipulació ideològica; *b)* el perill de la configuració d'un consumidor «cultural» superficial, hedonista, acrític, conformista, etc.; *c)* el perill de la banalització i espectacularització de la cultura, fins el punt de confondre cultura i diversió; i *d)* el perill de la colonització cultural mitjançant universos simbòlics i comunicatius aliens a la comunitat nacional receptora.

7. En aquesta situació, considero que la gestió cultural està oblidada a realitzar, en primer lloc, una tasca de discerniment i avaluació sobre l'ordre de prioritats d'actuació d'acord amb: 1) les necessitats formatives en general i escolars en particular; 2) els dèficits en infraestructures i equipaments o les dificultats d'accés dels ciutadans als béns culturals; 3) la identificació dels actors, productors i centres culturals del propi territori o estrangers; el coneixement dels obstacles més freqüents que poden trobar en el seu procés de creació i transmissió o manifestació; i l'avaluació de llurs recursos, aportacions, vitalitat, potencialitats, nivells d'especialització i iniciatives; 4) la identificació del patrimoni físic i natural (paisatge, topografia), urbà i arquitectònic, antropològic (estils de vida), arqueològic, i cultural (antic i modern) del país i la valoració del seu potencial com a oferta formativa i de gaudi.

8. A partir d'un diagnòstic correcte de la situació és possible impulsar una tasca col·lectiva i participada de planificació cultural on tinguin presència les institucions públiques i privades, les organitzacions formals i informals, les empreses i els actors: tècnics, artistes, creadors, responsables polítics. Aquesta articulació social complexa (sovint amb iniciatives *botton-up*) no s'oposa a la necessitat d'un fort lideratge en la concepció i en la gestió cultural.

9. Aquesta planificació haurà de tenir en compte una oferta cultural que inclogui les dimensions formativa, creativa, productiva, difusora i consumidora de la cultura.

10. Per últim, una política cultural democràtica ha d'incorporar uns principis axiològics bàsics i transversals. Com ara: a) el respecte a la llibertat de creació i expressió; b) el respecte per la identitat cultural i històrica del territori que articula la política cultural: la llengua i tradicions de la comunitat cultural que hi viu; c) la defensa de la universalització de l'accés a la cultura: la qual cosa comporta la voluntat d'ampliació de públics i la participació, coordinació, descentralització i col·laboració amb la resta d'institucions i actors també en la formulació i avaluació de les polítiques culturals; d) i la preservació de la diversitat cultural i el foment de les relacions interculturals.